

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ... אפילו לא נראה בארץ ישראל אלא כנף אחד מתריעין עליהן.....1
- ב. חיה רעה שאמרו בזמן שהיא משולחת מתריעין עליה ... נראית בעיר משולחת ... ביום משולחת ... ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן משולחת ... טרפה שני בני אדם ואכלה אחד מהן משולחת ... עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה משולחת.....2
- ג. חרב שאמרו ... אפילו חרב של שלום שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו.....3
- ד. כמלא תנור פת ... ככיסויא דתנורא או דלמא כי דרא דריפתא דהדר ליה לפומא דתנורא.....3
- ה. על כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית.....4
- ו. על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליה, הויז מרוב גשמים ... לפי שאין מתפללין על רוב הטובה ... ובגולה מתריעין עליה ... שכל זמן שהגשמים מרובין מטשטשין את הארץ ואינה מוציאה פירות.....5

דף כב.

א. על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ... אפילו לא נראה בארץ ישראל אלא כנף אחד מתריעין עליהן

כבר התבאר לעיל דף יט. שמתענים ומתריעין על ירקון¹ כלומר תבואה שנתקלקלה² עד שהכסיפו פניה ושדפון רוח שמריק הזרע מן התבואה משהתחיל בתבואה אפילו לא התחיל אלא מקום אחד בכמות תבואה שראוי לעשות ממנה לחם כמלא פי תנור³ מתענין ומתריעין, ואפילו הרחוקים רק שיהיו באותה המדינה.

¹ שו"ע ונו"כ שם ה

² מ"ב שם כז

³ ובגמרא להלן עמוד ב מסתפק אם ר"ל ככיסוי התנור או כשורות הלחם הדבקים בפי התנור זה אצל זה א"נ זה למעלה מזה.

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וכבר התבאר לעיל שכמו כן על הארבה יש מינים שמתענים ויש שלא ועכשיו שאין אנו יודעים להבדיל בין המינים על כולם מתענין ומתריעין⁴, ואפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, ואפילו אינו משחית יבול הארץ⁵, אולם עתה בזה"ז לא שמענו ולא ראינו שהתענו רק מרעים בתפלות ותחינות⁶.

**ב. היה רעה שאמרו בזמן שהיא משולחת מתריעין עליה ...
נראית בעיר משולחת ... ביום משולחת ... ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן משולחת ... טרפה שני בני אדם ואכלה אחד מהן משולחת ... עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה משולחת**

כבר התבאר לעיל דף יט. שעל היה רעה⁷ שנשתלחה, אפילו לא הזיקה אלא נראית בלבד, מתענין ומתריעין בכל מקום אפילו הרחוקין, מפני שהיא הולכת גם למרחק, אבל אם אינה משולחת אינה אלא מקרה.

איזו הוא משולחת – נראתה בעיר ביום הרי זו משולחת והוי גזירה מן השמים, כיון שאינה יריאה מבני אדם, בשדה ביום אינה משולחת, ואם נראתה בשדה ביום וראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם ה"ז משולחת, ואם ברחה אין זה משולחת, דכתיב (בראשית ט פסוק ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ

ואם היתה שדה שסמוכה למקום מיוער או בעל צמחיה סבוכה, דווקא אם רדפה אחריהם ה"ז משולחת, ואם לא רדפה אף על פי שלא ברחה, אין זה משולחת. שמפני שקרובה למקומה התמידי אין לה פחד כל כך.

⁴ שו"ע ונו"כ שם ט והרב פה"א דף מ"ב ע"ד כתב דמ"ש הש"ע על כולם מתריעין נראה דכ"ש מתענין וכתב דכן נעשה מעשה בירושת"ו דפעם אחת בא ארבה למשחית וגזרו תענית בה"ב יעו"ש וכ"מ במט"י בליקוטים דף ס"א דמתענין ג"כ יעו"ש. כף החיים שם נב

⁵ בשנת התקכ"ג אירע שבא מכת הארבה בירושת"ו ואם יגזרו ת"צ יבוא יום ג' ביום ר"ח ועשו מעשה וגזרו ת"צ ב' וה' דוקא. מזבח אדמה דף ט' ע"ב. ובשנת התק"ד בא מין ארבה ועין אם יגזרו ת"צ יום ג' של התענית היה בא אחר י"ז בתמוז שחל ביום א' והיו ב' ימים זא"ז והיא גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וכמ"ש הרמב"ם פ"א מה' תענית לכן הסכימו שלא לגזור ת"צ כ"א ליעוק בתפלה ותחנונים וסגולת קריאת ויהי נועם צ"א פעמים דנהוג פעה"ק על כל צרה שלא תבא על הצבור. פה"א ח"א דף מ"ב ע"ד וריש דף מ"ג.

⁶ כף החיים שם נב

⁷ שו"ע ונו"כ שם ו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

היתה ביער עצמו עצמה אפילו רדפה אחריהם אין זה משולחת, אא"כ ברדיפתה חוץ ליער טרפה שניהם ואכלה אחד מהם⁸, כללא דמילתא כל שאינה יוצאה מגדר טבעה אין זה משולחת.

ובמדינתנו אין זה מצוי, רק יש לפעמים כלב משתגע נושך כמה בני אדם, ואין זה משולחת וימהרו להמיתו.

בתים הבנויים במדבריות ובארצות הנשמות הואיל והם מקום גרודי חיה, אם עלתה החיה לגג, ונטלה תינוק מעריסתו והיא מטה קטנה ה"ז משולחת, ואם לא הגיעה למדה זו אינה משולחת, שאלו בני אדם סיכנו בעצמן במה שבאו למקום החיות.

ג. חרב שאמרו ... אפילו חרב של שלום שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו

עבא⁹ נכרי שבא לעבור דרך ארצנו, על אף שאין להם מלחמה עמנו אלא על נכרים אחרים¹⁰, ועוברים על מקום ישראל, מתעניין ומתריעין.

דף כב:

ד. כמלא תנור פת ... כניסויא דתנורא או דלמא כי דרא דריפתא דהדר ליה לפומא דתנורא

כמבואר לעיל מתענים ומתריעין על ירקון כלומר תבואה שנתקלקלה עד שהכסיפו פניה ושרפון רוח שמריק הזרע מן התבואה משהתחיל בתבואה אפילו לא התחיל אלא מקום אחד בכמות תבואה שראוי לעשות ממנה לחם

⁸ ודוקא כשטרפן זה אחר זה, אבל אי טרפה שני בני אדם כאחד, אפילו אי לא אכלה אלא אחד מהם, אין זה הוכחה שהיא משולחת מדטרפה שניהם, כיון דבחדא טריפה טרפה לשניהם. שער הציון שם ס"ק יג

⁹ שו"ע ונוכ שם א

¹⁰ ואפי' חרב של שלום שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה ואעפ"י כן נכשל בה יאשיהו.

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

כמלא פי תנור¹¹ והסתפקו בגמ' האם הכוונה שהיה שדפון כשיעור¹² כיסוי התנור, או כשיעור כשיעור שורה של לחמים ונחלקו הראשונים בביאור שיעורים אלו פי' אחד¹³ שגוזרים משיעור שידפון בתבואה שראויה לפי תנור כלומר, כמו גודל של פת אחת גדולה, שיכולה לעמוד על פתח התנור כמו כיסוי, או כשיעור שורה של לחמים, המונחים זה לצד זה, ומקיפים את פי התנור,

ויש מפרשים¹⁴ פי תנור שלקתה כמות תבואה שתוכל לייצר כמות שמדביקים לחמים זה למעלה מזה, מתחתית התנור עד פי התנור. ויש מפרשים¹⁵ שספק הגמרא הוא, האם הכוונה לשורה אחת של לחם סביב פי התנור, או שמא מדובר בשורות שורות של לחם עד פי התנור.

ושיעור התנור בימיהם¹⁶ היה ד' על ד' טפחים ובגובה ד' טפחים ויש בחללו סך ס"ד טפחים, ויש למדוד שיעורים הנזכרים לפי השבון זה.

ה. על כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית

מכיון שהתענית הוא מדרכי התשובה והכנעה, כמו שנתבאר לעיל דף יט. ולא רק לציבור, אלא כל יחיד ויחיד מחוייב לחפש בדרכיו בעת צרתו ולשוב אל ד', לפיכך כשם¹⁷ שהצבור מתענים ומתפללים על צרתם, כך כל יחיד יש עליו חיוב¹⁸ שיהיה מתענה ומתפלל על צרתו או צרת קרוביו אם מרגיש

¹¹ ובגמרא להלן עמוד ב מסתפק אם ר"ל ככיסוי התנור או כשורות הלחם הדבקים בפי התנור זה אצל זה א"נ זה למעלה מזה.

¹² הנה עלה בדעת הש"ס לעמוד על משנתנו בכמה היה השדפון בתבואה או בפת ובכמה היה שיעור הפת כי לפעמים (היה) [היו] מדביקין בדופני התנור וכמ"ש בשבת דף קכ"ו ולפעמים כע"א וכמ"ש כאן התוס' ורש"י ולא איפשט' וקמה בתיקו. שו"ת יד אליהו סימן כה

¹³ פי' ראשון ברש"י

¹⁴ פי' שני ברש"י

¹⁵ בתוס' שם

¹⁶ שו"ת יד אליהו שם וכ"מ בכלים ה, א ובחולין קכד.

¹⁷ שו"ע ונו"כ תקעה

¹⁸ מ"ב שם א. ודע שדין זה שהיחיד מחוייב להתענות על צרתו לא נתבאר בש"ס בשום מקום רק הרמב"ם מסביר דנפשיה קאמר דכיון דזהו וודאי שכל יחיד מחוייב להתפלל על צרתו כדכתיב במזמור דד' צריכין להודות ויעקו אל ד' וממילא דמחוייב להתענות דלביטול צרה צריך תענית כדמוכח מתענית חלום וואולי יש רמז לזה מהמזמור הזה דכתיב (תהלים קז, ה) רעבים גם צמאים ונו' ואף דבפשטיה על הקודם קאי דתעו במדבר בשימון דרך ולכן אין להם מה לאכול ומה לשתות מ"מ אפשר דרמז גם לתענית ולא ידעתי למה לא חשב הרמב"ם גם יורדי הים וואולי דזהו מנהגו של עולם וברצונו עושה כן לא שייך תענית על זה ורק קרבן

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

בצרתם¹⁹. ומתענה על כל צרה, בין קלה בין כבדה בין רגילה ובין אינה רגילה²⁰.

כיצד, היה לו חולה, או תועה במדבר, או חבוש בבית האסורים, יש להתענות ולבקש רחמים בתעניתו, ולא יתענה בשבת ומועד, חנוכה ופורים, ערב יום הכפורים²¹ וראש חודש. ואפילו קבל עליו ב' זה' של כל השנה, ופגע בהם ימים אלו, מפסיקין²².

אף עוברות ומניקות אם אפשר להם מחויבות להתענות בצרתם²³.

ו. על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליה, חוץ מרוב גשמים... לפי שאין מתפללין על רוב הטובה... ובגולה מתריעין עליה... שכל זמן שהגשמים מרובין מטשטשין את הארץ ואינה מוציאה פירות

כבר התבאר לעיל דף יט. שמתענים ומריעין על ריבוי המטר²⁴ כיצד – הרי שרבו עליהם גשמים עד שהגשמים מיצר להם, הרי אלו מתפללין עליהן, לפי שאין לך צרה יתירה מזו, במקומות שהבתים מטיט ועפר, ונופלים ונהרגים תחת הבתים,

תורה מביא אח"כ כדכתיב שם (קן, ל) יורדי הים יודו לד' חסדו ולא לתענית משא"כ אלו הג' חולה ותועה במדבר ויושב בבית האסורים שאין זה ברצונו שפיר מתענה. ערוך השולחן שם סעיף ב

¹⁹ ברכ"י ג, ועיין בס"ח סי' שפ"ד שכתב דאם התפלל על צרת חבירו אפי' האב על הבן חייב הבן להתפלל על אביו שלא להיות כפוי טובה יעו"ש. וזוה"כ ל"מ"ש הרב ברית עולם סי' רי"ח דהמתפלל על אחרים בעת צרה כשיהיה לו צרה מלה"ש מתפללים עליו להושיעו עכ"ד. וגם המתפלל על חבירו הוא נענה תחלה. ולאידך גיסא אשכחן למהרש"א בח"א פ' הספינה דמי שראוי לבקש רחמים על הגשמים ואינו מבקש נידון בשריפת אש מידה כנגד מידה יעו"ש. כף החיים שם ד

²⁰ שלא הבדילו אלא בצרת צבור שאין ממריחין עליהם. כף החיים שם ה מברכ"י ד והמאירי

²¹ מ"ב שם ג

²² מ"ב שם ב

²³ כף החיים שם ג מהמאירי וברכ"י

²⁴ שו"ע ונו"כ שם תקעו יא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

אולם בארץ ישראל ברוב המקומות אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנוים באבנים, ורוב הגשמים טובה להם²⁵. אך יכולין להתחנן בדרך הודאה, שיפסקו הגשמים ויהיה ריוח בעולם²⁶. וכן בכל במקום שאין הזיקם מצוי כגון ארץ הרים וגבעות, וארץ נגובה ויבשה בטבעה.

אולם אם רוב גשמים מטשטשים הקרקע²⁷ ומונעים המחרשה, או גורמים פגיעה ממשים בחקלאות²⁸, בכל מקום ואפילו בארץ הרים, מתריעים ומבקשים רחמים, כסדר התעניות הנזכר.

ואם הנזקים מדיים ואין פנאי להתריע כסדר שאר תעניות, אין גוזרין בו תענית על הצבור, שאין הצבור יכולים להתענות בכל יום, אלא מתריעין בכל יום ובכל תפלה, ובהתרעה בפה די, ואם היחידים רוצים להתענות, רשאים הם בכך²⁹, ובהתרעה הפה, דהיינו כשאומרים איזה סליחות ותחנונים ומגיעים לענינו ד' ענינו על סדר האל"ף בי"ת כפי הנוסחא הידועה, יהי רצון מלפניך³⁰ ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת רחמים, ותכנס להם לפניך משורת הדין, ובטובך הגדול רחם עליהם, שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל, והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים, ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה, השפעת עליהם רוב טובה, אינם יכולים לקבל, כעסת עליהם, אינם יכולים לקבל, יהי רצון שיהא ריוח בעולם וזכור רחמיך. ומנהג האשכנזים שהש"ץ אומר בשומע תפילה³¹.

²⁵ כתב רבינו הב"י בשו"ע דעכשיו בצפת מצויים מפולת בתים בימות הגשמים ומתפללין עליה עכ"ל ומבואר שרק מתפללין ולא מתריעין בשופר, וכ"ש שאין מתענין משום דאין זה ככל הגזרות מן השמים ורק רוע בתיהם גורמת להם כל זה והרי זה טובה להרבה מקומות.

²⁶ כף החיים שם נו

²⁷ שו"ע ונו"כ תקעו א

²⁸ ויד להסתפק האם הוא הדין גם לנזקי רכוש שיננו גדל"ן או חקלאות.

²⁹ אפילו רצופים ולא היישינן שמא יחלה ויצטרך לבריות. מ"ב שם ה

³⁰ תיקון נוסח תפילה שהיא הרכבת שתי תפילות של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול (ברכות ז). ושל חוני המעגל (תענית כג.). ב"י שם

³¹ בד"מ משמע שראוי לומר עננו אחר התפלה בדרך א"ב כמו שאומרים בעשיית, ולא ראיתי נוהגין כן אלא המנהג במדינותינו שהש"ץ אומר ריצוי זה בשומע תפלה כשיש הרבה גשמים. מ"ב שם ו. מיהו אם הענין נחפז יכולין לאומרו אפי" באמצע היום. כף החיים שם ו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>